

SODOBNA MAKEDONSKA POEZIJA V SLOVENŠČINI. Državna založba Slovenije je izdala v prevodu pesnika in prevajalca Ivana Minattija antologijo sodobne makedonske poezije.¹ Pesmi je izbral, uredil in jim napisal kratek uvod dr. Aleksander Spasov. Izmed množice sodobnih makedonskih pesnikov je izbral enajst imen. Celotne problematike te poezije razmeroma skromni izbor ni mogel izčrpati, posrečilo pa se mu je nakazati njene najbolj karakteristične črte, stremljenja in podati vsaj v glavnem njene najvišje dosežke. Pesmi so razvrščene po avtorjih; ti si pa sledijo po starosti, oziroma po zaporedju, kot so vstopali v literaturo. Vsi so razmeroma zelo mladi, saj se je najstarejši med njimi rodil šele leta 1920. Zdi se, da je sestavljalec uvrstil v knjigo predvsem tiste pesnike, ki so že izpričali svoj specifični način doživljanja in pri tem pokazali ustrezno mero kvalitete. Posameznih zanimivih in dobrih pesmi drugih avtorjev antologija ne upošteva. Izbor sloni na pojmu sodobna poezija, zato pri starejših avtorjih kot so Janevski, Koneski in Šopov ni sprejel pesmi s tematiko iz narodnoosvobodilne vojne in povojne graditve.² Nekateri pesmi bi lahko zamenjali tudi z drugimi teksti istega avtorja, ne da bi se kvaliteta knjige pri sedANJI ureditvi kaj bistveno spremenila. Mislim, da bi bila antologija sodobne poezije precej bolj zanimiva, ko bi bila urejena po kakem drugačnem načelu, npr. po tematskem, ne pa po avtorjih.

Novejša makedonska poezija ima svojevrstno zgodovino. Njeni začetki segajo že v narodnoosvobodilno vojno, posebno hitro pa se je začela razvijati po končani vojni. Danes je vezana beseda, posebno lirika, sorazmerno najbolj razvita od vseh zvrsti v makedonski književnosti. Poleg narodnega pesništva imamo pred drugo svetovno vojno še dvakratni kratkotrajni razcvet umetne poezije v makedonskem jeziku. Prvi so bili preporoditelji (npr. Žinzifov, Prličev). Vso njihovo izpovednost prevzemajo socialni problemi in nesrečna domovina. V jeziku in obliki so se tesno naslonili na ljudsko pesništvo. Po nastopu preporoditeljev v drugi polovici 19. stoletja je zazijala za več desetletij vrzel. V tridesetih letih našega stoletja pa se je oglasil predstavnik delavskega razreda, pesnik visokih umetniških zmožnosti — *Kosta Racin* (1909—1942). Ta prvi moderni makedonski pesnik je bil velik mojster jezika; oblikoval ga je v smislu narodne poezije. Poleg pretežno družbenih problemov je v njegovih pesmih našel svoj prostor tudi tvorčev osebni svet, vendar je še ves prepređen s socialnimi problemi tistega časa.

Na drugih področjih književnosti je tradicija še veliko bolj skopa. Makedonščina do narodnoosvobodilne vojne sploh ni bila priznana kot samostojen knjižni jezik. Te okoliščine so zapustile vidne sledove tudi v razvoju novejšje poezije. Kakor na drugih področjih kulturnega in gospodarskega življenja se je bilo treba tudi v poeziji z vsemi silami posvetiti naporom, da bi premagali preteklost, nerazvitost in da bi se čim preje vključili v splošni tok sodobne poezije. V prvi vrsti so bila ta prizadevanja namenjena kultiviranju jezika in problemskemu ter tematskemu razširjanju in poglobljanju nove poezije. Pesniški izraz se je razvijal zelo hitro in v dobrih petnajstih letih knjižni jezik

¹ *Sodobna makedonska poezija*. Izbral in uredil dr. Aleksander Spasov. Poslovenil Ivan Minatti. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1963.

² Deloma so te pesmi vključene v Petretovem izboru v knjigi *Makedonska poezija*, Ljubljana 1948, kjer bralec lahko dobi tudi presek skozi vse dotodanje makedonsko pesništvo, narodno in umetno.

obogatil z množico novih izraznih možnosti; najbolje bi si predočili velike spremembe, če bi primerjali dve tipični pesmi, eno, ki je izšla takoj po vojni, in drugo npr. iz leta 1965. V prvih letih po vojni, nekako do 1950, je bilo makedonsko pesništvo kakor tudi poezija pri drugih jugoslovanskih narodih še vse v znamenju osvobodilnega boja, kolektivizma, svobode in povojne izgradnje. Po tem času se je vsebinsko deloma preusmerila in posvečala se je čedalje številnejšim problemom, predvsem pa so jo začeli zanimati človekov čustveni, psihični in moralni svet, njegov odnos do okolja, posebno do narave, in cela vrsta širših problemov človeške skupnosti in eksistence.

Že iz teh razmeroma skromnih izborov lahko spoznamo nekatere najvažnejše in najbolj vidne značilnosti pesniških svetov posameznih pesnikov in njihove osnovne skupne črte.

Slavko Janevski (9) je poln bogate metaforike, njegov vseskozi svobodni verz je zelo kultiviran; posebno pozornost posveča kompoziciji pesmi, v njih na široko razgrne problematiko doživetja. Posebno ga privlačijo pojavi v prirodi, osebni svet in odnosi med ljudmi.

Blaže Koneski (13) je po izrazu poleg Šopova najbolj umirjen pesnik v antologiji. V njegovih pesmih je značilno ravnotežje med čustvom in intelektom, vendar se da zaslutiti, da je prvinska emocija; često se pojavljajo avtobiografske črte. V tej knjigi je predstavljen s štirimi tematskimi krogi: priroda, osebni svet in motivi iz folklore (*Kraljević Marko*) in zgodovine (*Grigor Prličev*). Privlači s tipično mirnostjo svoje narave.

Poglavitna in skoraj edina tematika lirike *Aca Šopova* (10) je njegov intimni svet, širok razpon doživetij Šopova kot človeka in pesnika. Ko odkriva svoj lirski svet, nemire, iskanja, veselje, bolečino, ni zaprt vase, ampak je zelo povezan z okoljem, z ljudmi in narodo. Njegova dikcija je polna svojevrstne melodike.

V pesmih *Goga Ivanovskega* (8) pride posebno do izraza njegova sanjarska narava, polna elegične umirjenosti, neke vrste naivno doživljanje sveta z razvito domiselnostjo.

Srbo Ivanovski (13) je lirik razpoloženja, njegovo tipično subjektivno stanje so sprehodi v sanje; ves je prevzet od pojavov okrog sebe. Svoja bogata doživetja poskuša povedati na nov način, z novimi besedami, vendar se zaveda, da je vse le približen posnetek doživetja (*Prstani besede*).

V pesmih *Ganeta Todorovskega* (10) je veliko elementov njegovega intimnega sveta, vendar ne govori samo o sebi in v svojem imenu, ampak govori v imenu kolektiva, množice in svojevrstnih posameznikov (*Spokojen korak*). Njegova prvinska strast je odkrivanje (*Sedem vračanj k motivu Trepetlika*).

Mateja Matevski (9) nas pritegne z nekoliko otožnim, zamišljenim razglabljanjem o narodi in z izredno lirično obdelavo posameznih doživetij. Proglašča globoko sorodstvo med človekom in pokrajino.

Osnovni motiv vseh pesmi *Caneta Andreevskega* (7) je podan že z naslovom njegove zbirke *Dobrina* — dobrota. Razumljivo je, da zavzema v tej etični poeziji o človekovi težnji po dobroti važno mesto tudi naroda.

Ante Popovski (5) je značilen po izredni formalni dovršenosti in močno negovanem jeziku. Ker so njegove izpovedi (naroda in nacionalni mit) zasnovane zelo sintetično, je čisto naravno, da je posebno negovano abstraktno izražanje.

Tudi v pesmih *Vlada Uroševića* (6) je na prvem mestu priroda, potem pa pride nacionalni mit. Pesnik poskuša prodreti v stvari globlje, kot je že znano, zato jih gleda z novih vidikov in v podrobnostih (*Nadaljevanje čudežev*).

Osrednje mesto v liriki *Radovana Pavlovskega* (5) zavzema doživljanje rodne mediteranske pokrajine, njenega podnebja in njenih ljudi. Njegove izpovedi so bogate z detajli in pogostnimi folklornimi elementi.

V novejši makedonski poeziji lirika daleč prevladuje nad epsko pesmijo. Če se že pojavi pripovedna pesem, je skoraj redno preplavljena z močnimi lirskimi elementi. V širokih obrisih bi lahko doživljajski svet te kvalitetne poezije označili s pojmi: osebni svet, človek, pokrajina, folklor in zgodovina. Nekateri drugi vsebinski krogi v to antologijo niso prišli ali pa so le slabo zastopani (npr. umetniško ustvarjanje).

En sam prevajalec težko pripravlja takole antologijo, ker se pri takem delu različni avtorji lahko neopazno nekoliko poenotijo. Vendar je Minatti s precejšnjo sposobnostjo opravil svojo nalogo. Večina pesmi je prevedenih izredno dobro in po mojem ne zaostaja veliko za izvirnikom ali pa nič (npr. *Rž Koneskega*). Ponekod se je pa prevajalec morda preveč držal dikcije izvirnika. Tako so nastali slovnično pravilni prevodi, samo nekatere besedne zveze in stavčne konstrukcije so precej internacionalizirane, zaradi česar trpi živost prevodov v slovenščini. Ampak taki primeri so sorazmerno redki in jih včasih že zaradi originala ne moremo navesti kot očitke, marveč samo kot karakteristiko. Nekatere stvari, kot npr. imena *Repoštev* (v orig. Ribecal) in *Vij*, bi bilo potrebno slovenskemu bralcu pojasniti z opombo.

Mislim, da je bila taka knjiga na našem knjižnem trgu zelo potrebna in smo lahko kljub nekaterim drobnim ugovorom zanjo prav hvaležni založbi in vsem, ki so sodelovali pri njeni pripravi.

France Novak

LIKOVNA UMETNOST

NOSTALGIČNA GROTESKA. Grafik Misch Kohn je značilen predstavnik sodobne ameriške inteligence, ki je usodno razpeta med dvema poloma — Evropo in Ameriko. To dilemo čutimo tako v vsebini kot v formalni strukturi. Drznost in zanikanje vsega tradicionalnega je v kontradikciji z iskanjem trajnih vrednot in poetičnega humanizma. Želja in hotenje po izpovedi sta v mnogih primerih prerastla toge oblikovne okvire — zato se umetnik oplaja na izviru, ki mu najbolj ustreza. Formalne pobude išče tako pri Polocku kot pri evropskih (zlasti nemških) ekspresionistih. Včasih si pomaga celo z dadaističnimi prijemi — vse to pa z edinim ciljem — poiskati resnico časa in posredovati njeno doživetje človeku, ki mu je njegova umetnost namenjena.

Brezliččen velikan, tragični, s krvjo in znojem oblitni zmagovalec Madison Square Gardna, je hkrati simbol elementarne človeške moči in hkrati podoba človeka — zveri, simbol strahu pred poteptano človečnostjo modernega gladiatorja, človeka, ki postaja podoben gorili, kjer v orjaškem mehu, napolnjenem s krvjo in mišicami, ni prostora za misel in čustvo. Poteptani velikan se zaman prebija skozi zid pošastne brezbriznosti. Fotografske oči, nesmiselni reklamni napisi in brezizrazni nasmeški ponižujejo še zadnji